

PRIROČNIK ZA IZVEDBO PARTICIPATIVNIH DELAVNIC ZA KMETE





UVOD

Sodobno kmetijsko svetovanje zahteva razširitev tradicionalnih vsebinskih področij delovanja, organizacije dela in metod prenosa znanja. Na pomenu pridobivajo predvsem participativne metode, ki spodbujajo skupinsko in medsebojno učenje kmetov ter aktivno izmenjavo med kmeti in strokovnjaki. Ključne prednosti teh metod so skupinsko učenje in razvoj, povezanost akterjev in opolnomočenje kmetij za reševanje tehnoloških, okoljskih in drugih izzivov, ki jih prednje postavljajo sodobna družbena pričakovanja do kmetijstva.

Participativne delavnice so metoda skupinskega prenosa znanja, ki običajno vključuje manjše skupine (od 8 do 25) udeležencev. V skupini sodelujejo kmetje, strokovnjaki, raziskovalci in svetovalci, ki skozi medsebojno razpravo izmenjujejo znanje in se spodbujajo k uvajanju novih kmetijskih praks in razvoju inovacij. Aktivno sodelovanje kmetov omogoča, da so v učenje vključuje tudi lokalno znanje in izkušnje, kmetje pa pridobljeno znanje in rešitve zato pogosto lažje udejanjijo na svoji kmetiji. Poleg tega lahko interakcije med različnimi sogovorniki spodbudijo oblikovanje uspešnejših in celovitejših rešitev.

Uspešna izvedba participativnih delavnic zahteva dobro načrtovanje, organizacijo večjega števila deležnikov, primerno moderiranje razprave in temeljito oceno učinkov. Namen tega priročnika je pomagati pri reševanju teh izzivov s priporočili, kako pristopiti k pripravi, organizaciji, izvedbi in vrednotenju participativnih delavnic za kmete. Priporočila smo podkrepili tudi z izkušnjami, ki smo jih pridobili pri izvedbi delavnic o ravnanju z živinskimi gnojili na govedorejskih kmetijah. Delavnice so potekale jeseni 2022 v okviru projekta EIT Climate-KIC RIS EduEx 2022. Namenjene so bile spodbujanju kmetijskih praks za zmanjšanje izgub dušika v okolje in s tem tudi izpustov toplogrednih plinov iz kmetijske dejavnosti, ki prispevajo k nastanku podnebnih sprememb.





1 Cilji in ciljna skupina

Postavitev ciljev delavnice

Za uspešno in učinkovito izvedbo delavnic je potreben sistematičen pristop, ki **se začne z opredelitvijo jasnih, natančnih in merljivih ciljev izobraževanja.**

Delavnice lahko naslavlajo večje število različnih ciljev:



Ozaveščanje in informiranje: povečanje ozaveščenosti kmetov o aktualnih in novih temah, kot so varovanje narave in okolja, blaženje podnebnih sprememb ali digitalizacija kmetijstva.



Usposabljanje in uvajanje kmetijskih praks: opremiti udeležence s tehnološkimi in ekonomskimi informacijah o novih in inovativnih praksah.



Oblikovanje novega znanja in iskanja rešitev: participativne delavnice z aktivnim sodelovanjem udeležencev skozi razpravo in druge oblike izmenjevanja mnenj in izkušenj lahko predstavljajo okolje, kjer se zbirajo in nastajajo različna nova znanja. Hkrati tovrstne delavnice omogočajo iskanje rešitev in novih priložnosti, ki jih je možno uporabiti neposredno na kmetijah udeležencev.



Mreženje in krepitev socialnih vezi: participativne delavnice so stičišče ljudi podobnih interesov iz ožjega lokalnega območja, kar predstavlja dobro priložnost za njihovo mreženje in krepitev socialnih vezi.

"Zakaj? Kaj? Kdo?" Kako?
so ključna vprašanja pri postavljanju ciljev

Izbira ciljne skupine

Ciljno skupino določimo na podlagi zastavljenih ciljev. Če želimo kmete informirati na primer o novostih kmetijske politike ali zakonodaje, ki se tičejo vseh kmetijskih sektorjev, temu primerno povabimo raznoliko skupino. V primeru usposabljanja o specifičnih znanjih in praksah, ki se tičejo določenega sektorja ali je primerno za kmetije z določeno usmeritvijo, kot so ekološke kmetije, pa ciljamo na ožjo skupino kmetov.

Za izvedbo participativnih delavnic je praviloma bolje, da izberemo **med seboj podobno skupino kmetov**, saj bodo tako lažje sodelovali med delavnico in v razpravi. V tem primeru bo lažja in bolj ciljno usmerjena tudi priprava vsebine.

Priporočljivo je, da izbira ciljne skupine temelji na **predhodni analizi značilnosti kmetijskih gospodarstev** na območju. Pri tem lahko upoštevamo usmerjenost kmetij, kot so sektor, način pridelave (ekološko, konvencionalno, integrirano), velikost, značilnost in struktura zemljišč in lastnosti kmetov (npr. starost, izkušnost, spol).

Priprava vsebine

Skladno s cilji in lastnostmi ciljne skupine se določi vsebina delavnic. Ta izbira je zelo pomembna, saj so kmetje bolj motivirani za udeležbo in kasnejšo uporabo predstavljenih znanj, če so njihove potrebe na delavnici neposredno obravnavane in naslovljene. Pomembno je, da je vsebina delavnic zanimiva in relevantna, zato je priporočljivo, da se o njej predhodno pogovorimo s predstavniki kmetov, kmetijskimi svetovalci ali drugimi akterji, ki dobro poznajo potrebe ciljne skupine.



Primer

Cilji delavnic 'Ravnanje z živinskimi gnojili':

1. Vsaj 250 govedorejskih kmetij v Sloveniji **seznaniti z najnovejšimi praksami** za izboljšanje ravnanja z živinskimi gnojili, ki prispevajo k zmanjšanju izgub dušika v okolje.
2. **Izboljšati znanja** o porabi in izkoristku dušika v govedoreji ter učinkih različnih pristopov k skladiščenju in gnojenju na izgube dušika.
3. **Ozavestiti** o negativnih vplivih kmetijstva in nepravilnega ravnanja z živinskimi gnojili na podnebje in okolje.
4. Govedorejce preko medsebojne razprave **spodbuditi k izmenjavi izkušenj** in tako povečati in pospešiti sprejemanje predstavljenih kmetijskih praks na kmetijah.

Ključni cilj delavnic je bil informirati in usposobiti kmete o kmetijskih praksah za izboljšanje ravnanja z živinskimi gnojili, ki prispevajo k zmanjšanju izgub dušika v okolje. Tekom delavnic smo želeli tudi povečati ozaveščenost kmetov o problematiki podnebnih sprememb in izpustov toplogrednih plinov iz kmetijske dejavnosti.

Najpomembnejši vir toplogrednih plinov v sektorju kmetijstva v Sloveniji predstavlja govedoreja. Skladno s tem smo za ciljno skupino izbrali srednje in velike govedorejske kmetije, ki redijo 10 ali več GVŽ in kmetujejo na območju Štajerske in osrednje Slovenije. Na podlagi predhodne analize smo izvedeli, da je razširjenost priporočenih praks med ciljno skupino kmetij še razmeroma majhna, vendar določeni uspešni primeri že obstajajo. Na podlagi tega smo se odločili za uporabo participativnih delavnic, ki skozi vodeno razpravo spodbujajo izmenjavo izkušenj med kmetijami.

Na ta način smo želeli nasloviti nekatere ključne ovire, ki preprečujejo hitrejšo prevzemanje priporočenih praks na kmetijah – predvsem pomanjkanje znanja, izkušenj in socialne sprejemljivosti teh praks.

Širša vsebina delavnic, in sicer blaženje podnebnih sprememb v kmetijstvu, je bila izbrana skladno z vsebino projekta, v okviru katerega so bile delavnice organizirane. Relevantno vsebino in ciljno skupino kmetij smo nato določili po pogovoru z lokalnimi kmetijskimi svetovalci, končno vsebino pa je začrtal predavatelj in moderator delavnice, ki je bil strokovnjak na področju ravnanja z živinskimi gnojili in je imel bogate izkušnje z delom in usposabljanji za kmete. Ta proces je pomembno prispeval k temu, da je bila vsebina predstavljena na poljuden, aktualen in kmetom prijazen način.



2 Organizacija

Organizacijska ekipa

Dobra organizacijska ekipa in sodelovanje znotraj nje je ključno za uspešno izvedbo delavnic. Poleg **glavnega organizatorja**, ki ima vlogo **koordinatorja**, je pomembno, da v ekipo vključimo tudi **lokalnega organizatorja**.

Lokalni kmetijski svetovalci lahko veliko doprinesejo k uspešni organizaciji in izvedbi delavnic. Zaradi pogostih stikov s kmeti dobro poznajo ciljno skupino in njihove potrebe, zato je pomembno, da se jih vključi že v fazi priprave vsebine. Njihova vloga je ključna tudi pri organizaciji delavnice, saj dobro poznajo uveljavljene komunikacijske kanale, ki jih uporabljajo kmetje, zaradi poznavanja lokalnega območja pa je priporočljivo, da prevzamejo tudi izbor lokacije in pripravo prostora.

Če na delavnici obravnavamo novo temo in inovativne kmetijske prakse je dobrodošlo, da v prvem delu organiziramo krajše predavanje. V takšnem primeru v organizacijsko ekipo vključimo tudi **predavatelja**, ki je strokovnjak za obravnavano temo. Pogosto je nato isti predavatelj lahko tudi moderator razprave v drugem delu delavnice.

Moderator razprave mora ustvariti pogoje za učinkovito podajanje znanj in izkušenj med udeleženci, zato je izbor te osebe ključnega pomena. Izbor naj ne temelji zgolj na strokovni in vsebinski usposobljenosti, temveč mora moderator posedovati tudi didaktične in komunikacijske veščine.

K sodelovanju lahko povabimo tudi **druge strokovnjake različnih profilov**, ki lahko v razpravo prinesejo drugačen in svež pogled. Če organiziramo delavnico o kmetijskih praksah, ki prispevajo k varovanju narave in okolja, je na primer priporočljivo, da poleg kmetijskega strokovnjaka povabimo tudi strokovnjaka s teh področij.

Med organizacijo delavnice upoštevamo naslednje elemente:

- Lastnosti ciljne skupine
- Cilje delavnice
- Časovni in finančni okvir
- Zastavljen učni pristop, metode in orodja



Primer



Vlogo koordinatorskega je v primeru delavnic o ravnanju z živinskimi gnojili prevzel nacionalni vodja projekta, v okviru katerega so potekale delavnice. Koordinator je vodil komunikacijo s predavateljem in moderatorjem, ki je bil strokovnjak z obravnavanega področja.



Skupaj s kmetijskimi svetovalci na območjih, kjer so potekale delavnice, smo določili vsebino, lokacije in termine delavnic. Vodje svetovalne službe so nato preko lokalnih kmetijskih svetovalcev vzpostavili komunikacijo s kmeti. Kmetijski svetovalci so tako sodelovali pri določitvi vsebine, vabljenju kmetov ter zagotovitvi prostora in opreme za izvedbo delavnice.

Čas in lokacija izvedbe

Pri izbiri termina delavnic moramo upoštevati kdaj ima naša ciljna skupina na voljo največ časa. Za kmete načeloma velja, da so to **zimski meseci** (november – februar), ko je na kmetijah nekoliko manj dela. Tekom dneva je za živinorejce po navadi najbolj optimalen čas **dopoldne med 10.00 in 12.00 ali popoldne med 14.00 in 16.00**. Kmetje imajo namreč zjutraj in zvečer delo v hlevu. Ljudje, ki poleg domače kmetije hodijo v službo, so običajno bolj zainteresirani za popoldanske termine ali med vikendom. Če organiziramo več delavnic, je zato smiselno ponuditi nekaj dopoldanskih in nekaj popoldanskih terminov.

Delavnice naj potekajo **čim bližje kmetijam izbrane ciljne skupine** (do približno 30 min vožnje). Na lokaciji mora biti zagotovljeno parkirišče in dostop za gibalno ovirane in starejše osebe. Zaželeno je, da postavimo označevalne table. Prostor naj bo dovolj velik, osvetljen in opremljen, kar vključuje mize in stole, projektor in računalnik za moderatorja.



Primer

Delavnice so potekle na 18 različnih lokacijah, običajno v prostorih kmetijske svetovalne službe, občine, gasilskih društev ali kulturnih ustanov. Z razpršenostjo lokacij po območjih, kjer so potekale delavnice, smo omogočili enostavno dostopnost vsem vabljenim kmetom. Delavnice so se začele ob 10.00, 13.00 ali 15.30. Izkazalo se je, da so bile najbolj obiskane delavnice ob 10.00, najmanj pa ob 13.00, kar morda lahko pripišemo času kosila. Ob 15.30 so bile delavnice sicer dobro obiskane, vendar je nekaj kmetov pripomnilo, da bi bilo bolje delavnice začeti nekoliko bolj zgodaj, saj imajo v večernih urah delo v hlevu.



VABILO NA DELAVNICO

NASLOV DELAVNICE, KI PODAJA KLJUČNO SPOROČILO

"tema
dogodka" ali
"ključno
sporočilo"

Spoštovani,

vabimo vas na delavnico Naslov delavnice. Dvourni delavnica bo vključevala krajše uvodno predavanje (ime povabljenega predavatelja, strokovnjakov...) in razpravo na konkretnih primerih tipičnih govedorejskih kmetij. Na delavnici se bomo posvetili naslednjim praksam:

- praksa 1
- praksa 2
-

Delavnice bodo potekale na naslednjih lokacijah in terminih (če jih organiziramo več na določenem območju):

Datum	Ura	Lokacija
DD.MM.LLLL	ura	Lokacija 1 - natančen naslov in po potrebi opis lokacije
DD.MM.LLLL	ura	Lokacija 2 - natančen naslov in po potrebi opis lokacije
DD.MM.LLLL	ura	Lokacija 3 - natančen naslov in po potrebi opis lokacije

Navodila za prijavo in kontaktni podatki

Npr. Za udeležbo se prijavite pri kmetijskem svetovalcu. Prijavite se lahko od ponedeljka do petka med 8.00-14.00 uro na spodnje kontakte:

- kontakt 1
- kontakt 2

Vabilo in komuniciranje dogodka

Pri pripravi vabila upoštevamo lastnosti ciljne skupine in njeno razumevanje obravnavane teme. Jasen mora biti glavni namen in sporočilo delavnice, ki naj naslavlja izzive ciljne skupine. Navedimo tudi, kaj bodo udeleženci z udeležbo pridobili. Ključno sporočilo naj bo razvidno že iz naslova delavnice. V vabilu navedemo tudi izvajalce, saj lahko to dodatno pritegne kmete. Sledijo termin in lokacija delavnice ter kontaktna oseba. Najbolje je, da je to lokalni organizator, tj. kmetijski svetovalec, s katerim imajo kmetje že vzpostavljeno komunikacijo in zaupanje. Vabilo naj bo oblikovano enostavno, jasno in privlačno.

Za pridobivanje udeležencev uporabimo več različnih komunikacijskih kanalov. Kot najučinkovitejša so se med kmeti izkazala osebna vabila po navadni pošti, ki jih podpremo s klici ali telefonskimi sporočili s strani kmetijskih svetovalcev. Vabilo lahko poleg tega delimo tudi preko spletnih strani, e-pošte, časopisov, družabnih omrežij, radia in lokalne televizije. Izbera komunikacijskih kanalov je zelo odvisna od naše ciljne skupine in razpoložljivega proračuna.



Primer

Kmete smo na delavnice povabili z razpošiljanjem pisnih vabil preko klasične pošte. Vabilo je sledilo standardni obliki vabila svetovalne službe, ki so ga kmetje navajeni. Vsebovalo je ključne elemente, kot so naslov delavnice s ključnim sporočilom, sodelujoče, termine in lokacije, med katerimi so lahko izbirali, ter kontakt lokalnih kmetijskih svetovalcev, kjer so se lahko prijavili na delavnico. Izkazalo se je, da se je na prvo vabilo, ki so ga kmetje dobili po pošti, odzvalo relativno malo kmetov. Zato smo v drugo fazo vabljenja vključili lokalne kmetijske svetovalce, ki so kmetje na delavnice povabili osebno po telefonu. Tak pristop h komuniciranju se je izkazal za uspešnejšega. Delavnic se je udeležilo 248 kmetov.

Primer vabila



3 Program in izvedba

Načrt in program

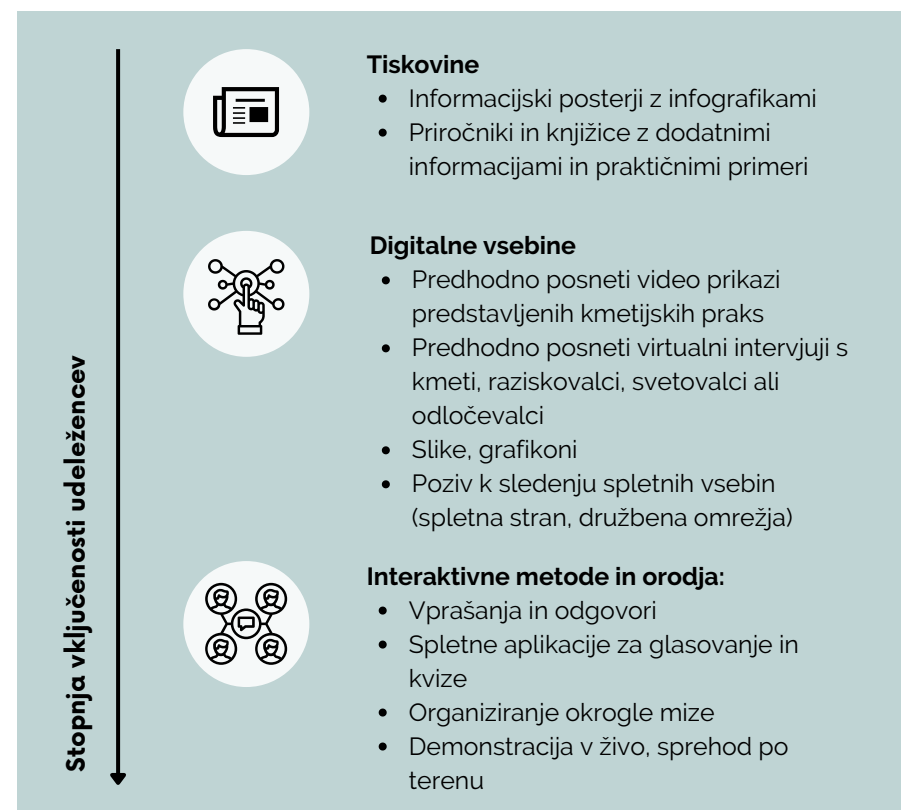
Dolžino delavnice določa njena vsebina in metode, ki jih uporabljamo. Človeške sposobnosti sprejemanja novih informacij so omejene, zato moramo pri načrtovanju delavnice realno oceniti, koliko vsebine lahko vključimo v načrtan časovni okvir. Z vidika udeležencev je optimalno, da program ne traja več kot 2 uri, pri čemer naj bo vsaj polovica časa namenjenega razpravi.

Če so delavnice daljše, jih je smiselno razdeliti v krajše časovne enote (45 minut), med katerimi zagotovimo dovolj dolg odmor in po možnosti tudi prigrizek oziroma malico. Tovrstni neformalni elementi lahko predstavljajo pomembno priložnost za druženje in mreženje ter za ustvarjanje prijetnega in sproščenega vzdušja. Če je tematika kompleksna in obširnejša, je smiselno razmisliti o izvedbi serije zaporednih delavnic, ki potekajo na primer enkrat tedensko.

Ključni elementi dobrega programa delavnice:

- **Pozdravni nagovor** ter kratka predstavitev namena in programa delavnice
- **Tiskano učno gradivo** za udeležence, ki povzema vsebino delavnice (npr. brošura ali natisnjene prosojnice)
- **Uvodna predstavitev** obravnavane teme z vključevanjem praktičnih primerov
- **Vodena razprava** s pomočjo interaktivnih vprašanj in primerjalnih primerov kmetij
- **Vrednotenje kakovosti delavnice** s strani udeležencev (npr. s pomočjo anonimne ankete)
- **Možnost za nadaljnje druženje** med ali po delavnici (prigrizki in pijača)

Tekom delavnice je dobrodošlo, da učno vsebino podkrepimo z uporabo različnih orodj, ki lahko prispevajo k dodatnemu motiviranju udeležencev. Orodja se razlikujejo glede na stopnjo vključenosti udeležencev ter časovni in finančni vložek, zato uporabimo primerno kombinacijo na podlagi ciljev, proračuna in časovnega okvirja delavnice.



Organizacija in vodenje razprave

Ključni del delavnice je razprava, ki spodbuja udeležence k aktivni izmenjavi znanj, iskanju skupnih izzivov, novih idej in rešitev. Naloga organizatorjev je zagotoviti preprosto, učinkovito in za vse člane prijetno sodelovanje. Za doseg tega sta ključna dva elementa: primerna sestava skupine in dobro usposobljen moderator.

Sestava skupine

V razpravi naj sodeluje **skupina do največ 20 kmetov**, saj tako lažje sodelujejo med seboj, navežejo neposreden stik s predavateljem oziroma moderatorjem in se temeljito seznani s predstavljenimi praksami. V manjši skupini lažje vzpostavimo zaupanje, zato pride do več interakcij in boljših končnih rezultatov. Če na delavnici sodeluje večje število udeležencev, jih je za potrebe razprave smiselno razdeliti v manjše skupine.

Uspešnost razprave je v veliki meri odvisna od **motiviranosti udeležencev**, kar je pogosto lažje doseči, če prihajajo iz kmetij s podobno proizvodno usmeritvijo in strukturo. Na začetku je pomembno, da ugotovimo, kakšna so njihova pričakovanja in pripravljenost za sodelovanje. Najbolje je, da jih vprašamo, kaj si obetajo od delavnice, saj se bodo s tem počutili slišane, hkrati pa bomo dobili uvid katerim temam posvetiti več pozornosti.

Moderator

Moderator skrbi za učinkovito komuniciranje vseh članov v skupini. Posedovati mora strokovno znanje o obravnavani tematiki, pa tudi komunikacijske in didaktične veščine. Njegova ključna naloga je spodbujanje vključenosti vseh sodelujočih in usmerjanje strukture razprave proti uporabnim rezultatom razprave. Za doseg tega dober moderator sledi naslednjim smernicam:

- **Nepristranskost.** Med moderiranjem ne vsiljuje svojega mnenja, tudi če je prepričan, da ima prav. Z objektivno razlago doseže, da udeleženci sprejmejo njegovo stališče. Nestrinjanje ne sprejema kot osebno kritiko, pač pa skuša odkriti razloge zanj.
- **Zavezanost k sodelovanju.** Ohranja pozornost sodelujočih tako, da jim dovoljuje izražanje njihovih mnenj in ne razkazuje zgolj svojega znanja. Pomembna je tudi neverbalna komunikacija in ohranjanje živahnega in sproščenega vzdušja.
- **Občutek za čas.** Skrbi, da razprava ne skrene z obravnavane teme. V primeru padanja koncentracije predlaga odmor. Prav tako ima občutek, kdaj je konstruktivna razprava dosegla svoj »vrh« in jo je smiselno zaključiti.
- **Prepoznavanje potreb in zmožnosti skupine.** Oceni različnost članov skupine in skladno s tem prilagodi potek in hitrost razprave. Oblikuje lahko tudi podskupine s podobnimi interesi.
- **Povzemanje ugotovitev.** Delavnico vodi skladno z zastavljenimi cilji in po končani razpravi ustno povzame in tako z udeleženci preveri sklepe razprave. Dobra praksa je, da sklepe razprave zapisuje že sproti in jih po koncu delavnice razdeli med udeleženci.





4 Vrednotenje in nadaljevanje aktivnosti

Vrednotenje

Vrednotenje kakovosti je pri prenosu znanja pogosto spregledan korak, vendar je ključen za izboljšanje prihodnjih dogodkov in aktivnosti. Vrednotenje delavnic je namenjeno predvsem ocenjevanju uspešnosti, s katerim želimo primerjati izvedbo in učinke delavnice z zastavljenimi cilji. Na podlagi Krikpatrickovega modela, ki je eden od najbolj uveljavljenih in pogosto uporabljenih pristopov k merjenju uspešnosti usposabljanj, lahko učinke merimo na naslednjih ravneh:

Izvajanje vseh ravni vrednotenja seveda ni mogoče, vendar je vsaj določene ravni smiselno izvajati rutinsko, saj tako lahko pridobljene ugotovitve uporabimo pri načrtovanju in organizaciji prihodnjih delavnic in drugih aktivnostih prenosa znanja.



Reakcija: zadovoljstvo udeležencev z vsebino in izvedbo usposabljanja, ki ga s pomočjo vprašalnikov merimo neposredno po delavnici.

Znanje: napredek (ali pomanjkanje napredka) udeležencev v znanju in veščinah. Objektivno ga lahko merimo z vprašalnikom, s katerim ocenjujemo pridobljeno znanje in veščine z nekaj vprašanji, ki so prilagojena vsebini delavnice in pričakovani ravni znanja. Znanje in veščine lahko primerjamo pred in po usposabljanju. Rezultate lahko primerjamo tudi s kontrolno skupino, ki se usposabljanja ni udeležila. Znanje lahko izmerimo takoj po delavnici ali z določenim časovnim zamikom (npr. po pošti, e-pošti ali telefonu).

Vedenje: uporaba pridobljenega znanja in veščin na kmetijah udeležencev delavnice, ki ga je s pomočjo intervjujev ali vprašalnikov najbolje preveriti nekaj mesecev po usposabljanju. Ker dejanskega vedenja zaradi finančnih, kadrovskih in časovnih omejitev pogosto ne moremo izmeriti na tak način, lahko to raven izmerimo tudi samo tako, da v okviru vprašalnika pri udeležencih preverimo njihovo pripravljenost (namero) za uporabo pridobljenega znanja in priporočenih praks na lastni kmetiji.

Rezultati: prispevek delavnic k spremembi vedenja in širše koristi usposabljanja, npr. na ekonomiko kmetij in varstvo okolja. To raven je izjemno težko izmeriti, saj je sprememba kmetijskih praks pogosto odvisna od vrste različnih dejavnikov. Za ocenjevanje rezultatov zato raziskovalci včasih uporabijo dolgoročne nadzorovane poskuse, kjer opazujejo razlike v rezultatih kmetij in vedenju posameznikov, ki so bili deležni usposabljanja, in tistimi, ki se delavnic niso udeležili.



Primer

Udeležence delavnic o ravnanju z živinskimi gnojili smo po koncu razprave povabili k izpolnitvi vprašalnika, ki je bil sestavljen iz petih delov. Prvi je bil namenjen ocenjevanju reakcije oziroma zadovoljstva udeležencev z delavnico. Nato smo s sklopom desetih vprašanj izbirnega tipa preverjali pridobljeno znanje med delavnico. Sledil je del o trenutnem vedenju udeležencev na področju ravnanju z živinskimi gnojili in njihovo namero za uporabljanje praks, ki so bile obravnavane na delavnici, na svoji kmetiji. Četrty del vprašalnika je vključeval stališča do predstavljenih praks in podnebnih sprememb. V zadnjem delu pa so bila vprašanja o udeležencu, kot so spol, starost in izobrazba, ter vprašanja o njegovi kmetiji.

Primer vprašanj o zadovoljstvu udeležencev z delavnico:

Današnje usposabljanje se mi je zdelo:

- kakovostno	sploh ne drži: 1 : 2 : 3 : 4 : 5 : 6 : 7 : povsem drži
- uporabno za mojo kmetijo	sploh ne drži: 1 : 2 : 3 : 4 : 5 : 6 : 7 : povsem drži
- razumljivo	sploh ne drži: 1 : 2 : 3 : 4 : 5 : 6 : 7 : povsem drži
- odlično organizirano	sploh ne drži: 1 : 2 : 3 : 4 : 5 : 6 : 7 : povsem drži
- poučno (izvedel/-a sem veliko novega)	sploh ne drži: 1 : 2 : 3 : 4 : 5 : 6 : 7 : povsem drži

Ker so nas zanimali tudi rezultati delavnic, smo hkrati izvedli tudi naključni nadzorovani poskus, v katerem smo kmete na območju razdelili v dve skupini. Kmete, ki so bili vključeni v kontrolno skupino in se delavnic niso udeležili, smo po pošti povabili k izpolnitvi enakega vprašalnika, z izjemo dela o zadovoljstvu z delavnico. Kmetje so bili povabljeni k izpolnitvi in vrnitvi vprašalnika po pošti koordinatorju delavnic. S primerjavo rezultatov med obema skupinama smo lahko ocenili vpliv participativnih delavnic na znanje, stališča in vedenje kmetov na področju ravnanja z živinskimi gnojili.



Nadaljevanje

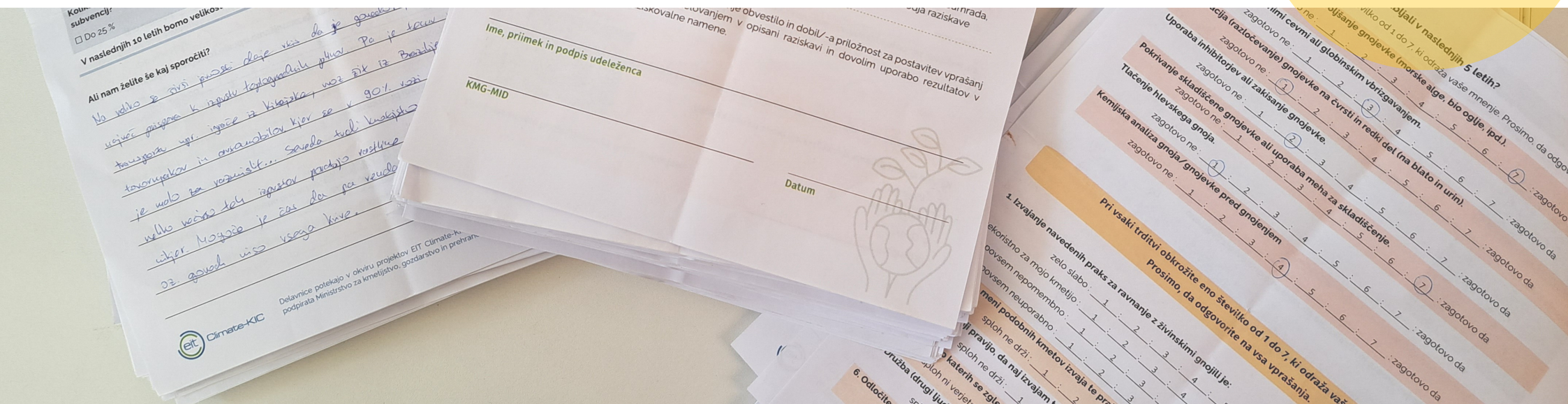
Nadaljevalne aktivnosti se nanašajo na širjenje vsebine delavnice. Aktivnosti lahko organiziramo tako za udeležence, kot tudi za ostale kmete in deležnike, ki na delavnici niso sodelovali. Ključne nadaljevalne dejavnosti:

- **Priprava informativnih tiskovin** (brošura, priročnik), kjer so za udeležence na enem mestu zbrane vse ključne informacije z delavnice ter druge koristne povezave.
- **Zagotavljanje (skupinske) podpore** zainteresiranim kmetom, ki nameravajo izvajati predstavljene kmetijske prakse in inovacije, z delitvijo kontaktov do svetovalcev in strokovnjakov.
- **Vzpostavitev spletne platforme** za nadaljnjo komunikacijo, kot so spletni forumi in zaprte skupine na družbenih omrežjih, kjer lahko udeleženci med seboj še naprej delijo izkušnje z uporabo pridobljenega znanja ali zastavijo dodatna vprašanja.
- **Objava novice** o delavnici in njenih ugotovitvah v medijih in njena razširitev med ciljno skupino.



Primer

Za deljenje vsebine delavnic in njihovih ugotovitev smo po zaključku izvedbe delavnic pripravili krajši priročnik z opisom obravnavanih kmetijskih praks in primeri kmetijskih gospodarstev, kjer izvajajo te prakse. Priročnik so prejeli udeleženci delavnic in kmetje iz kontrolne skupine, ki so nam po pošti vrnili izpolnjen vprašalnik.



Priročnik za izvedbo participativnih delavnic za kmete

Avtorice besedil: Ana Novak, dr. Tanja Šumrada in Živa Alif

Oblikovanje: Ana Novak

Avtorji fotografij: Canva.com, Unsplash.com in Ana Novak

Izdajatelj: Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta
Ljubljana, december 2022

Priročnik je nastal v okviru projekta **EIT Climate-KIC RIS EduEx 2022** »Kmetovanje za podnebje: inovativne participativne delavnice za kmete« in Ciljnega raziskovalnega projekta V4-2020 »Pristopi in vrednotenje uspešnosti prenosa znanja na področju varstva okolja in narave v kmetijstvu«, ki ga sofinancirata Javna agencija za raziskovalno dejavnost in Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.

